

Tietokapitalismi pyrkii levittämään tuotannon rakenteita ja riskejä merkityksen, subjektiviteetin, halun ja suhteidemme rakenteisiin. *Yhdessätuotanto* kysyykin kuinka kytkeytyä toisiin, kun etäisyyden tunteista, kyynisyydestä ja opportunistisista, yhteistyön potentiaalisuuden jatkuvasta heilahtelusta väkivaltaiseksi vihamielisyydeksi, näyttää tulleen olennainen osa elämäämme. Kyse on eräänlaisesta ”immateriaalisesta perustulosta”, joka toimii mahdollistavana tekijänä, mutta suoraan subjektiviteetin tasolla.

Yhdessätuotanto (*copoiesis*) merkitsee samanaikaisen toisiin kytkeytymisen ja toisista eriytymisen luovaa potentiaalia, joka voi tapahtua vain myötätuntoisessa tilassa. Se on epävarmaa eikä käynnisty jokaisessa kohtauksessa tai jokaiselle subjektille. Se on myös vaarallista, sillä se vaatii itsen haurastumista, jota tapoihinsa, pelkoihinsa ja turvallisuudenhakuisuuteensa piiloutuvan yksilön tasolla on vaikea suvaita.

Taiteilija, psykoanalyytikko ja feministinen teoreetikko Bracha L. Ettinger asuu Israelissa, missä vieretysten, mutta erillään elävien juutalaisten ja ei-juutalaisten traumaattista historiaa ja nykyisyyttä yritetään ratkoa.

molekulaarinen organisaatio | www.mollecular.org

Tutkijaliitto | www.tutkijaliitto.fi

Kansi: Karolina Kucia

ISBN 978-952-5169-65-2

KL 11 / 70.01

BRACHA L. ETTINGER

YHDESSÄTUOTANTO

Polemos

BRACHA L. ETTINGER

YHDESSÄTUOTANTO

Tutkijaliitto

YHDESSÄTUOTANTO

BRACHA L. ETTINGER

YHDESSÄTUOTANTO

Suomentaneet Leena Aholainen, Heidi Fast,
Katve-Kaisa Kontturi, Elina Latva, Tero Nauha
ja Marja Sakari

TUTKIJALIITTO, HELSINKI 2009

Polemos-sarja
© Bracha L. Ettinger
Käännös © Tutkijaliitto ja suomentajat
Kansi: Karolina Kucia
Taitto: Leena Aholainen
ISBN: 978-952-5169-65-2
Paino: Juvenes Print
Tutkijaliitto, Helsinki
www.tutkijaliitto.fi

SISÄLLYS

Esipuhe 7

1. Transferenssista esteettiseen paradigmaan.
Keskustelu Félix Guattarin kanssa 9
2. Trauma ja kauneus. Transsubjektiivisuus taiteessa 16
3. Myötätuntoinen kyky vastata vastuuntuntoisesti,
kytkeytyneisyyteen vihkiminen ja
matriisisen virtuaalisuuden kytkös x 34
4. Diotima ja matriisinen transferenssi.
Psykoanalyttinen kohtaamistapahtuma
raskautena kauneudessa 81
5. Metramorfiset rajakytkökset ja matriisinen rajatila 114
6. Taide, muisti, vastarinta.
Keskustelu Akseli Virtasen kanssa 152
7. Lumovoima ja tytön ja äititoisen
matriisinen feminiininen ero 168
8. Taide ja parantaminen.
Matriisinen transferenssi esteettisen ja eettisen välillä 206

Kirjoittajan biografia

Polemos-sarja

ESIPUHE

Jos voisimme kirjailla sanattoman esipuheen, se olisi houkuttelevaa nyt. Polemos-sarja yrittää kuitenkin löytää ilmaisun asioille, jotka ovat jo olemassa, mutta joilta sanat vielä puuttuvat.¹ Käsillä oleva kirja on osoitus siitä, että uudet sanat kykenevät koskettamaan ja kehittämään käsitteistöä – matriisista, yhdessätuottavaa, myötätuntoista – joka osoittaa käyttämämme sanaston riittämättömyyden, esimerkiksi kun puhutaan toiseen ihmispsykeen kytkeytymisestä ja yhdessätuotannon hienovaraisten prosessien ymmärtämisestä.

Ettingerin ilmaisu on ainutlaatuista yrityksenä hahmotella havaitun todellisuuden pinnan alla olevia kytkeytymisen ilmiöitä. Ettingerin myötä joudumme kyseenalaistamaan totunaiset käsityksemme siitä, mitä ovat kommunikaatio, yhteistyö ja yhteisö. Hän kiinnittää huomionsa subjektien ja osasubjektien välisiin avautumisiin, hiipumisiin ja toisiinsa virittymisiin. Hänen ajatteluaan, taidetyötään ja terapiatyötään ajaa eteenpäin pyrkimys subjektiiviteetti-prosessien luomiseen ja aluille saattamisiin.

Ettingeriläinen yhdessätuotannon kyky ei tunnu istuvan ajan henkeen. Arbitraarisessa tilassa kelluvassa tietokapitalismissa kyynisyys, vainoharhaisuus ja opportunisti näyttävät varteenotettavina, ehkä ainoinakin selviämisen keinoina. Meitä koulitaan elämään ”pahan silmän” katveessa ja hyljeksimään ja varomaan orastavia matriisisen lumovoiman tuntemuksia ja kohtaamistapahtuman mahdollisuuksia. Kuitenkin juuri yhdessätuotannon prosessi on ensiarvoisen tärkeää toiston kaavojen rikkomiselle. Yhdessätuotanto on inhimillisen kyvyn ytimessä. Tätä kykyä, josta Ettinger puhuu kykyä lumovoimaan, myötätuntemiseen ja kytkeytymiseen eriytyemisessä, hallinnoi sama ehto kuin inhimillisen olennon kykyä pahaan. Kyseessä on häilyvä kaksoiskudos, joka paljastaa meille täälläolomme trauman: tietokapitalismin näkymättömän haavan.

1. Jukka Peltokoski, Mikko Jakonen, Akseli Virtanen, ”Polemokselta voi odottaa mitä tahansa”, esipuhe Polemos-sarjan ensimmäiseen kirjaan Christian Marazzi, *Pääoman ja kieli*, Tutkijaliitto, Helsinki 2006, 9.

Tuloksena on prekaari ja kyyninen yksilö, joka on sosiaalinen, kommunikatiivinen ja tuottelias, mutta turta yhdessätuotannon muodonmuutokselle.

Ettingerin ajattelun voi kytkeä tietokapitalismin kritiikkiin, mutta se on myös feminististä. Ettinger maalaa ja kirjoittaa feminististä psykoanalyttista teoriaa ja kehittää ja soveltaa sitä terapiatyöskentelyssään. Hänen ”feminiininen” feminismsä on positiivista ja kokemuksellista ja koskee sekä nais- että miespuolisia subjekteja siitä huolimatta, että hänen keskeinen käsitteensä *matriisinen* (lat. matrix: kohtu) liittyy naisen anatomiaan. Subjekti ei ”ole” yksin. Se ei ole myöskään kollektiivinen entiteetti, vaan pikemmin prosessi, muuttuvien suhteiden kimppu. Niin taidetyö kuin psykoanalyysikin ovat Ettingerille opintomatkoja näihin suhteisiin. Todellinen vastarinta löytyy uskalluksesta päästää omasta subjektiviteetistaan, joka saattaa kytkösten avautuessa tuottaa hajoamisen kokemuksen, mutta myös synnyttää uusia tapoja käsittää. Juuri tässä on Ettingerin kuvaaman maailmanjärjestyksen mieli: oleminen itsen ja maailman työstämisenä, merkityksen ja puuttuvan yhteisön luomisena.

Kirjan käännoistyö on ollut yhdessätuotannollinen kokeilu, ajallisista ja yksilöllisistä kerrostumista muodostunut kudos. Sen punoutuminen on ollut lähellä parven logiikkaa – alati liikkeessä, välillä hienovaraisemmin tunnustellen, välillä äkkiä yhteen pyrähtäen, välillä hajaantuen.

Kiitämme lämpimästi Merja Hintsaa korvaamattomasta avusta kirjan psykoanalyttisen käsitteistön kanssa, sekä hänen osoittamastaan ilmeisestä myötätunnosta tätä ajoittain lähes mahdottomalta tuntunutta tehtävää kohtaan. Kiitämme Akseli Virtasta parven luotsaamisesta valmista kirjaa kohti.

Suosittelemme Yhdessätuotannon rinnalla luettavaksi Judith Butlerin *Brachan työstä* sekä Akseli Virtasen *Jobdanto Bracha Ettingerin yhdessätuotantoon*.²

SUOMENTAJAT

2. Judith Butler, *Brachan työstä – On Bracha's Work*, 2009. Rajoitettu näyttelypainos Ettingerin *Fragilization and Resistance* -näyttelyn yhteydessä (Kuvataideakatemia 21.-31.8.2009), Aivojen yhteistyön muistivihkot 4, Helsinki 2009; Akseli Virtanen (toim.), *Jobdanto Bracha Ettingerin yhdessätuotantoon*, Aivojen yhteistyön muistivihkot 3, Helsinki 2009; www.mollecular.org.

KIRJOITTAJAN BIOGRAFIA

Bracha L. Ettinger (s.1951) on tunnettu taiteilija, psykoanalytikko ja feministinen teoreetikko. Hän on myös aktivisti, joka kamppailee Israelin palestiinalaisalueiden miehitystä vastaan Physicians for Human Right -järjestössä. Hän toimii nykyisin taiteen ja psykoanalyysin professorina European Graduate School:ssa (Saas Fee).

Ettinger työskentelee taiteen, estetiikan, psykoanalyysin ja feminiinisen seksuaalisuuden risteysalueella ja hänen teoriaansa matriisisesta transsubjektiivisuudesta pidetään tärkeänä osana ranskalaista feminististä ajattelua. Ettingerin *Matrixial Borderspace* ilmestyi vuonna 2006 *Theory of Out Bounds* -sarjassa (Minnesota University Press).

Yhdessätuotannon julkaisu Polemos-sarjassa alleviivaa Ettingerin ajatusten käyttökelpoisuutta ”aivojen yhteistyön” positiivisen organisaation rakennuksessa. Itsen haurastuminen ja hajautuminen matriisiseen kudokseen voi muuntaa myötätuntemista kytkeytyneisyydeksi, joka edeltää sosiaalista ja kulttuurista, mutta voi osallistua niiden muutokseen. Yhdessätuotanto raivaa yhteisen toiminnan ja luomisen tilaa. Usein heräämme tämän tilan ja kytkeytymisen potentiaalisuuteen toisen kohtaamisen menettämisen myötä. Näiden hetkien hukkaaminen on masentavaa ja aina eräänlainen mikrokatastrofi yhdessätuotannon prosessissa. Ks. Akseli Virtanen (toim.), *Jobdanto Bracha Ettingerin yhdessätuotantoon*, Aivojen yhteistyön muistivihkot 3, 2009.

Ettinger asuu Israelissa, missä vieretysten, mutta toisistaan erotettuina elävien juutalaisten ja ei-juutalaisten traumaattista historiaa ja nykyisyyttä yritetään ratkoa.

Hänen työssään toistuukin kysymys siitä, mitä tarkoittaa kytkeytyminen yli rajan, kun vallalla olevan käsityksen mukaan kytkeytymistä ei voi tapahtua. Mikä kykenee siirtymään esimerkiksi mielestä toiseen, tai taideteoksesta katsojaan, ja miten? Mitä tarkoittaa kytkeytyminen toisen traumaan? Kuinka toisen trauma voi

tulla omaksesi ja miten ja miksi tämä mekanismi on tänään niin äärimmäisen tärkeää taidetyölle, terapialle ja politiikalle?

Ettingerin yksityisnäyttelyitä on ollut Suomessa kaksi: *Haurastuminen ja vastarinta* (Kuvataideakatemia 2009, kur. Tero Nauha ja Akseli Virtanen) sekä *Tohtori ja potilas* (Porin taidemuseo 1996, kur. Marketta Seppälä). Lisäksi hänen töitään oli mukana Kiasman nykyaiteen ARS06 –näyttelyssä (*Capturing the Moving Mind Exhibition*, kur. Tuula Karjalainen, Marja Sakari ja Akseli Virtanen).

Ettingerin maalauksia, valokuvia, piirustuksia ja muistikirjoja on ollut esillä tärkeimmissä nykyaiteen museoissa mm. Freud Museum (Lontoo 2009), Herzliya Museum of Contemporary Art (Herzliya 2008). The Royal Museum of Fine Arts (Antwerp 2006-2007). Nykyaiteen museo Kiasma (Helsinki 2006-2007), Kunstmuseum (Göteborg 2003), Villa Medici (Rome 1999), Israel Museum (Jerusalem 1999), Stedelijk (Amsterdam 1997), Whitechapel (Lonto 1996), Pompidou Centre (Pariisi 1996), ICA (Boston 1996), Israel Museum (Jerusalem 1992), Tel-Aviv Museum of Art (Tel Aviv 1991). Ettingerin yksityisnäyttelyitä ovat olleet mm. The Drawing Center (New York 2001); Palais des Beaux Arts (Brysseli 2000); The Israel Museum, Jerusalem (1995); The MOMA, Oxford (1993); The Russian Museum, St Petersburg (1993); Museum of Calais (1988); Nouveau Musee de Villeurbanne (1992) and Pompidou Centre, Paris (1987). Hänen seuraavat yksityisnäyttelynsä ovat Tapias Foundation (Barcelona, 2010) ja The Freud's Dream Museum (Pietari 2010).

POLEMOS-SARJA

Tutkijaliiton Polemos-sarja luo kieltä ja mieltä kokemuksellemme tietokapitalismista, jota perinteiset käsitteet ja lähestymistavat eivät enää puhuttele.

Sarjan kirjoissa esitellyt uudet käsitteet ja avaukset saattavat aluksi vaikuttaa epätavallisilta ja yliampuvilta. Kuitenkin käsitteet, kuten esimerkiksi *mentaalinen ekologia*, *prekariaatti*, *perustulo*, *kognitiivinen kapitalismi*, *työn feminisoituminen*, *huomiotalous*, *yhdessätuotanto*, *mielivalta* ja *kognitariaatti* kartoittavat sitä muuttunutta yhteiskunnallista maastoa, jolla jo liikumme.

Polemos-sarja yrittää löytää sanoja asioille, jotka ovat olemassa, mutta joilta sanat vielä puuttuvat. Se yrittää luoda uutta kieltä ja mieltä kokemuksellemme. *Polemos* (kr. sota, taistelu, sopurikko) on luomisen väline. Se on ideoiden ja yhteistyön synnyttäjä, niiden isä ja kuningas, kuten Herakleitos sanoi, toiset se osoittaa jumaliksi, toiset ihmisiksi, toisista se tekee orjia, toisista vapaita.

Sarjan mottoa "*Polemokselta voi odottaa mitä tahansa*" ei tule ymmärtää uhoksi tai kaikki käy -asenteeksi. Polemos on pikemminkin sodanjulistus sitä vastaan, että kaiken odotetaan käyvän meille, että meidän odotetaan alistuvan mihin tahansa. Polemos ei toisin sanoen synny hovin vuoksi, vaan välttämättömyydestä. Se syntyy välttämättömyydestä vastustaa mielivaltaa, joka pyrkii sanelemaan toimintamme ja ajattelumme ehtoja. Ei ole kuitenkaan syytä luovuttaa helpolla aseita, jotka ovat käsissämme. Potentiaalisuuden kokemuksen hetkellä, jolloin koemme samanaikaisesti mahdollisuuksiemme rajattomuuden ja kaikkien päämäärien keinotekoisuuden, voimme paradoksaalisesti turvautua vain itseemme. Kun meillä ei ole mitään, voimme turvautua kaikkeen. Siksi Polemokselta voi odottaa mitä tahansa, se voi tehdä mitä tahansa. Sen metodit ja strategiat ovat uudet ja levottomat, nopeat ja hiomattomat, yllättävät ja taktiset.

Franco 'Bifo' Berardi: **Tietotyö ja prekaari mielentila.**
Suomentaneet Mikko Jakonen, Inkeri Koskinen, Jukka Pelto-
koski, Miika Saukkonen, Markus Termonen, Eetu Viren,
Akseli Virtanen ja Jussi Vähämäki.
Tutkijaliitto, Helsinki 2006.

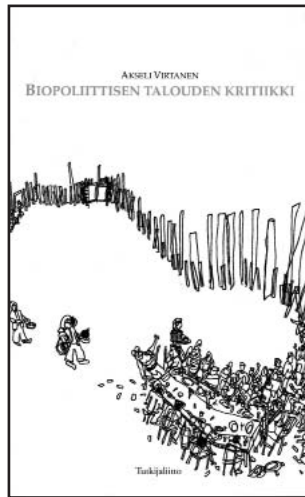
Tietotyö ja prekaari mielentila luotaa uuden talouden ja psyykkisten rakenteiden muodonmuutoksen kivuliasta yhteyttä. Se mitä tänään tunnemme tai emme tunne on kaikkea muuta kuin vain pään sisäinen asia. Informaatioympäristössä kiertävien symbolien nopeus ylittää moninkertaisesti aivojemme kyvyn vastaanottaa ja tuottaa merkityksellistä tietoa. Huomiosta elävän semiopääoman, bränditalouden arvonalisäysprosessit johtavat kiihtyvään merkkitulvaan, minkä seurauksena psykologinen organismi musertuu informaatiotulvan alle. Ruumiista tulee yhteiskunnallisen tuotannon kurja perusta, jonka hidas materiaalisuus käy vaivaksi arvontuotannon dynamiikalle.

Christian Marazzi: **Pääoma ja kieli. Uudesta taloudesta sotatalouteen.**

Suomentanut Riitta Kyllönen.
Tutkijaliitto, Helsinki 2006.

Pääoma ja kieli on ensimmäisiä merkittävän tynniä ja ajan tasalla olevia talousteoreettisia analyyseja teollisen tuotantotalouden jälkeisen talouden muuttuneesta logiikasta, talouden niin sanotusta finanssivetoistumisesta ja tiedollistumisesta sekä tähän johtaneista syistä. *Pääoman ja kielen* lähtökohta onkin taloustieteen kannalta ajatellen radikaali: se yrittää ymmärtää talouden toimintaa tänään. Sen lähtökohtana on kokemus taloudesta, joka yhdistää meitä ja jota talouden tutkimuksessa ei ole pystytty puhuttelemaan pitkään aikaan.

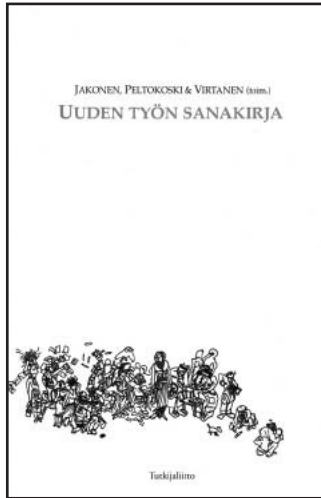
Akseli Virtanen: **Biopoliittisen talouden kritiikki.**
Tutkijaliitto, Helsinki 2006.

Biopoliittisen talouden kritiikki kertoo ”henkisen työvoiman” synnystä talouden uutena tilattomana ja rajattomana subjektina ja sen aiheuttamasta muutoksesta yritysten ja yhteiskunnan organisoitumisen strategioissa. Kyseessä on muutos, jossa siirrytään modernin talouden ytimessä toimineista suorittavan työn kurista ja väestön biopoliittisesta hallinnasta kohti paikattoman ja rajattoman mielen elämän hallintaa. ”Mielivallassa” ei ole enää kyse tuotannon ja elämän organisoinnista yhteisen tavoitteen tai merkityksen kautta, vaan halun organisaatiosta, joka ei pyri kommunikoimaan, vaan luomaan suoraan suhdetta maailmaan.

Maurizio Lazzarato: **Kapitalismin vallankumoukset.**
Suomentaneet Leena Aholainen, Anna Helle, Mikko Jakonen,
Juuso Paaso ja Jussi Vähämäki.
Tutkijaliitto, Helsinki 2006. Loppuunmyyty.

Kapitalismin vallankumoukset tarkastelee kapitalismissa tapahtuneita muutoksia uudella sosiologis-filosofisella työkalupakilla, joka ammentaa käsitteistöä niin Gabriel Tarden sosiologiasta kuin Gilles Deleuzen, Michel Foucault'n ja G.W. Leibnizin filosofioista. Lazzaraton huomion keskiössä ovat kapitalismin uudet muodot ja toimintamekanismit. Tietokapitalismi ei ole enää ainoastaan tuotannon tapa, vaan ennen muuta tapojen tuotantoa. Se on maneerismia, habituksen ja uskomusten ja niihin sisällytettyjen subjektiivisuuksien tuotantoa.

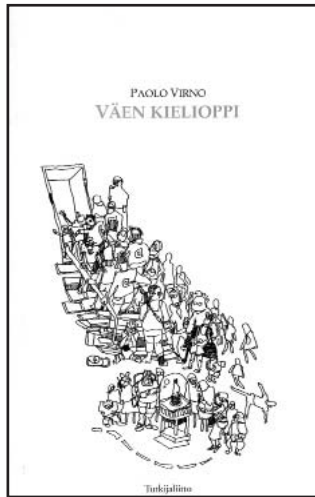

Mikko Jakonen, Jukka Peltokoski, Akseli Virtanen (toim.):

Uuden työn sanakirja.

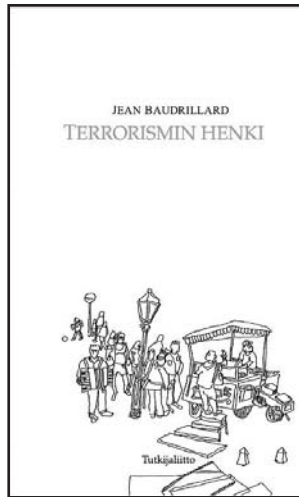
Tutkijaliitto, Helsinki 2006. Loppuunmyyty.

Uuden työn sanakirja on yhteiskuntatieteellinen kokeilu, jossa kar-
toitetaan postfordistisen tuotannon ja immateriaalisen tietotyön
vielä tuntematonta maastoa. Kirjan kaikkiin käsitteisiin pätee sama
käyttöohje: niitä on koeteltava, purettava ja rakennettava uudelleen,
jotta ne alkavat toimia ja vaikuttaa. Kirjan käsitteet on päästettävä
kulkemaan muuttuneeseen yhteiskunnalliseen tilaan ja aikaan, joka
vaatii uudenlaisia käsityksiä työstä, hyvinvoinnista ja politiikasta.
Uuden työn sanakirja on prekariaatin manifesti, joka taistelee uuden
työvoiman rinnalla.

Paolo Virno: **Väen kielioppi.**
Suomentanut Inkeri Koskinen.
Tutkijaliitto, Helsinki 2006.

Väen kielioppi analysoi väen (multitudo) elämänmuotoa nykypäivän kapitalismissa. Siellä kysymys hyvästä elämästä sekaantuu suoraan taloudellisen arvonmuodostuksen ytimeen ja valtiollisen suvereenin turvaama julkinen alue ei muodosta enää politiikan itsenäistä perustaa. Väen synnyn myötä julkisen ja yksityisen välinen erottelu purkautuu yleisen älyn (General Intellect) määrittämien uusien yhteiskunnallisten tilojen tieltä. Yleinen äly muodostaa nyt yhteisen paikan, joka ei toimi niinkään kollektiivisuuden lupauksena, vaan yksilöllistymisen ennakkoehtona.

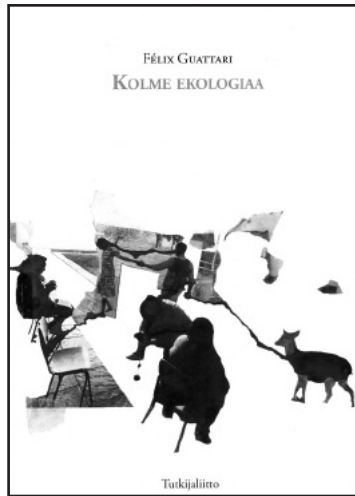

Jean Baudrillard: **Terrorismin henki.**

Suomentanut Olli Sinivaara.

Tutkijaliitto, Helsinki 2006. Loppuunmyyty.

Välittömästi 9/11-iskujen jälkeen kirjoitettu *Terrorismin henki* ja kolme muuta tekstiä käsittelevät iskuista auennutta uutta globaalia asetelmaa. Baudrillardin mukaan kaksoistornien edustama supervalta on lietsonut esiin uudenlaisen väkivallan muodon, terroristisen mielikuvituksen, joka asuu meissä kaikissa. Manhattanin historiallista iskuja ei ehkä toivottu, mutta siitä uneksittiin. Ensimmäistä kertaa Yhdysvallat tuli haavoitetuksi omalla maaperällään, vieläpä amerikkalaisen rahan vallan ytimessä. Isku oli symbolinen haaste länsimaiselle järjestykselle. Mitä WTC-iskut kertovat meille itseltämme. Onko Länsi julistanut itselleen sodan?

Félix Guattari: **Kolme ekologiaa.**

Suomentaneet Anna Helle, Mikko Jakonen ja Eetu Viren.
Tutkijaliitto, Helsinki 2008.

Félix Guattarin *Kolme ekologiaa* jakaa perinteisen ekologian kanssa huolen biologisten lajien ja biosfäärin tilasta, mutta pohtii myös ajattelun, halun, tunteiden ja mielentilan ”lajien” tulevaisuutta. *Kolmen ekologian* tavoitteena on uusien inhimillisen olemassaolon alueiden ja lajien rakentaminen. Miksi? Koska tietokapitalismi on laajentanut ekologisen kriisin käsittämään myös yhteiskunnallisen ja mentaalisen ympäristömme. Kysymys näiden alueiden ekologiasta on tänään yhtä oleellinen kuin kysymys näkyvän luonnonympäristön ekologiastakin.